

Innst. 160 L

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 14 L (2009–2010), jf. Ot.prp. nr. 104 (2008–2009)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Departementet legger i proposisjonen fram forslag til endringer i barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, bosted og samvær. Mange barn er berørt av foreldrenes samlivsbrudd. Et slikt brudd kan endre selve fundamentet i tilværelsen og påvirke barnas oppvekst. Et brudd kan være en stor påkjenning, selv om de fleste barn klarer seg bra. Det er et mål at barn, til tross for samlivsbruddet, kan opprettholde og utvikle god kontakt med begge sine foreldre. Hvordan foreldrene klarer å samarbeide etter et samlivsbrudd er av stor betydning for barnets omsorgssituasjon og for hvordan barnet kommer igjennom foreldrenes samlivsbrudd. Godt foreldresamarbeid med fokus på barnets situasjon er et mål, slik at barnet skal slippe å leve under en langvarig konflikt mellom foreldrene sine.

Det er begrensninger i forhold til hvordan rettsregler kan bidra til å utvikle gode samarbeidsrelasjoner. Rettsliggjøring av private forhold kan også ha uheldige virkninger, så som at partene blir mer opptatt av egne juridiske rettigheter, enn å finne fram til gode og rimelige løsninger. Andre tiltak enn lovregulering kan derfor være viktige, som for eksempel styrking av meklingsstilbudet og informasjonstiltak.

Om det ikke er mulig å tvinge igjennom ved lov at det skal være et godt samarbeid om barnet, er det et mål å legge best mulig til rette for et godt samar-

beid. Godt samarbeid mellom foreldrene gir de beste forutsetninger for at barn kan ha mye og god kontakt med begge sine foreldre. Det overordnede målet er en lovgivning som legger til rette for en best mulig omsorgssituasjon for barn. Et grunnleggende utgangspunkt er at det ved foreldrenes avtaler og ved domstolens avgjørelser skal foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av hva som vil være til beste for hvert enkelt barn.

Barn må kunne vokse opp uten å utsettes for noen form for vold. All form for vold som ledd i barneoppdragelsen er uakseptabelt. Dette får full støtte fra fagmiljøer som arbeider med forholdet mellom barn og foreldre. Det er viktig at det ikke er tvil om rettstilstanden i forhold til at barn ikke skal utsettes for vold.

I proposisjonen foreslås det en presisering av at all form for vold mot barn er forbudt, selv om det skjer som ledd i barneoppdragelsen.

Det foreslås videre en varslingsplikt ved flytting, for å gi foreldre tid og anledning til å vurdere og drøfte hvordan de kan innrette seg best mulig i forhold til barnet. Varslingsplikten gjelder både for den som har barnet fast boende, og den som har samvær med barnet.

Barneloven har en definisjon av «vanlig samværsrett». For at denne skal være mer i tråd med samværsordninger mange familier har i dag, foreslås det en utvidelse av definisjonen.

Det foreslås en endring av ordlyden i bestemmelsen om barnets bosted, slik at ordlyden blir helt nøytral og sidestiller delt bosted med fast bosted hos en av foreldrene. Da det ikke kan utelukkes at det kan være til barnets beste i gitte situasjoner at det idømmes delt bosted mot en eller begge foreldres vilje, foreslås det at domstolene får en snever adgang til å idømme delt bosted dersom det foreligger særlige grunner.

I tillegg foreslås det to språklige rettelser i bestemmelsen om farskap eller medmorskap etter ekteskap, samt en mindre endring i bestemmelsen om reisekostnader ved samvær, som innebærer en oppretting etter Stortingets behandling av lov 12. desember 2008 nr. 85.

For å unngå at den ene av foreldrene hindrer barnet i å få den helsehjelp det har behov for, foreslås det en endring i pasientrettighetsloven slik at det skal være tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp når helsepersonell mener at barnet kan ta skade av ikke å få helsehjelpen.

Det foreslås også en mindre endring i arveloven slik at man får like regler om henholdsvis farskap og morskap som grunnlag for slektsarverett. Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

Avslutningsvis redegjøres det for departementets vurdering og oppfølging i forhold til felles foreldreansvar, tvangsfullbyrdelse av samvær og sakskostnader. Oppfølgingen innebærer ikke forslag til lovendringer på nåværende tidspunkt.

1.2 Hovedtrekk i gjeldende rett

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) er i første rekke en privatrettslig lov. Den omhandler de rettigheter og plikter som gjelder i forholdet mellom foreldre og barn, og hvordan foreldreskapet til barn rettslig sett blir etablert. I forbindelse med samlivsbrudd eller hvor foreldrene bor hver for seg, er barneloven særlig aktuell ved at den gir en nærmere regulering av spørsmålene om foreldreansvar, bosted og samvær.

Det er foreldrene som bestemmer og avtaler hvordan de skal innrette seg etter et samlivsbrudd. Det er når foreldrene ikke blir enige at domstolene kan avgjøre spørsmålene, dersom en av partene bringer saken inn for retten.

Det er et grunnleggende prinsipp både etter barneloven og barnekonvensjonen at det skal legges avgjørende vekt på barnets beste ved avgjørelsen av spørsmål knyttet til barn etter samlivsbrudd. Det gjelder både når foreldrene selv tar avgjørelser, og når domstolene fatter avgjørelser.

Foreldreansvar, fast bosted og samvær er sentrale begreper i barneloven.

1.2.1 Foreldreansvar

Barnet har krav på omsorg og omtanke fra de som har foreldreansvaret. Foreldreansvaret innebærer også en rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold. Større avgjørelser tas av foreldrene i fellesskap når de har felles foreldreansvar. Det omfatter blant annet vergemål, medisinsk behandling, valg av type skole, samtykke til adopsjon, innmelding i trossamfunn, utstedelse av pass og flytting utenlands.

Foreldre som er gift eller samboere ved barnets fødsel har felles foreldreansvar, og fortsetter med det etter et samlivsbrudd hvis ikke de avtaler noe annet. Hvis foreldrene verken er gift eller samboere har mor i utgangspunktet foreldreansvaret alene.

1.2.2 Fast bosted

Den som barnet bor fast hos kan ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen for barnet alene. Det omfatter blant annet om barnet skal være i barnehage, hvor i landet barnet skal bo og andre større avgjørelser om dagliglivet, som fritidssysler, skolefritidsordning og lignende.

Foreldre kan avtale delt bosted. Delt bosted innebærer ikke nødvendigvis at barnet bor like mye hos hver, men at foreldrene har samme avgjørelsesmyndighet. Retten kan ikke idømme delt bosted der foreldrene ikke har blitt enige.

1.2.3 Samvær

Samværsretten er en rett både for barnet, og den som ikke bor fast sammen med barnet. Foreldrene avtaler selv omfanget på bakgrunn av hva de mener er best for barnet. Dersom foreldrene avtaler såkalt «vanleg samværsrett», jf. barneloven § 43, innebærer dette en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske.

Den av foreldrene som til enhver tid er sammen med barnet tar avgjørelser som følger av å være sammen med barnet, så som mat og påkledning, leggetider, venner, følge opp skole og tilsyn og stell.

1.3 Barnets beste

1.3.1 Barnets beste som kriterium og rettesnor

1.3.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Det følger av dagens lovgivning at visse viktige hensyn skal tillegges vekt i barnets beste-vurderingen. Videre har det gjennom rettspraksis utkrystallisert seg momenter som vil være relevante i en vurdering av barnets beste og kan gi illustrasjoner av hvordan forskjellige hensyn avveies mot hverandre. For øvrig er barnets beste et forholdsvis åpent begrep. Vurderingstemaet ved avgjørelsen av hvor barnet skal bo fast, er hvilket av de foreliggende alternativer som antas best å trygge dette konkrete barnets oppvekst og utvikling i framtida.

Slik departementet ser det, er det en styrke at begrepet barnets beste ikke bindes for mye opp, men gir det nødvendige rom for individuelle vurderinger og en helhetsbedømmelse av barnets situasjon i hver enkelt sak. Samtidig er det viktig at foreldrene gis god veiledning om hvilke forhold som normalt tillegges vekt ved vurderingen av barnets beste og hvor barnet skal bo fast. Slik kunnskap kan virke positivt inn på innholdet i avtalene som inngås og vil gi foreldrene

bedre mulighet for å vurdere sin posisjon slik at de ikke unødig reiser sak for domstolene. Departementet antar at de profesjonelle aktørene i barnefordelingssaker har tilstrekkelig kunnskap om hvilke momenter som normalt tillegges vekt i disse sakene.

Det er etter departementets oppfatning vanskelig å lovfeste ytterligere hensyn på en måte som gir god veiledning til foreldrene, herunder finne formuleringer som gir en tilstrekkelig dekkende beskrivelse av innholdet i disse. Videre vil det, innenfor rammen av en lovtekst, være vanskelig å si noe om hvordan de ulike hensyn bør vektas og avveies mot hverandre. Det er også en fare for at en generell angivelse av relevante hensyn i loven kan overskygge andre konkrete hensyn i den enkelte sak. Dette gjelder også for de profesjonelles håndtering av saken.

Et annet mothensyn i forhold til lovregulering vil, som barnelovutvalget og flertallet av høringsinstansene også påpeker, være at barnets beste er et dynamisk begrep og innholdet i dette bør kunne utvikle seg med økt kunnskap. Selv om rettspraksis over lengre tid har lagt vekt på visse hensyn i barnefordelingssaker og det er overveiende sannsynlig at de fleste av disse vil ha gyldighet i overskuelig framtid, er det en fare for at en lovfesting av momenter vil kunne virke sementerende på rettspraksis i disse sakene.

Etter departementets oppfatning bør man, i stedet for å lovfeste flere momenter i loven, utarbeide lett tilgjengelig og pedagogisk informasjon til foreldrene om hvilke hensyn som kan være viktige i barnefordelingssaker, blant annet med eksempler på hvilke avveininger som kan være relevante. Dette synes å være et bedre egnet virkemiddel for å nå målsettingen om større forutsigbarhet for foreldrene og færre unødige tvister.

1.3.2 Barnets beste og likestilling mellom foreldrene

1.3.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Samfunnsutviklingen går i retning av et mer likestilt foreldreskap, hvor begge foreldre utøver nær, daglig omsorg for sine barn. Dette er positivt både for barn og foreldre. Likevel er det slik at økt deltakelse fra begge foreldre i noen tilfeller også kan føre til økt konfliktnivå. Noe av konfliktpotensialet kan antas å være forbigående fordi dagens situasjon er en overgangperiode med utvikling av og aksept for endrede familiemønstre.

Departementet mener lovgivningen bør legge til rette for at barnet kan ha best mulig kontakt med begge foreldre etter et samlivsbrudd. Det skal imidlertid ikke være tvil om at dersom det er en motsetning mellom hensynet til barnet og hensynet til mest mulig samlet foreldrekontakt, skal barnets behov gå foran. Dette er i tråd med barnelovens overordnede prin-

sipp, og Barnekonvensjonen art. 3 som sier at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn.

1.3.3 Barnets beste og minoritetsperspektivet

1.3.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet vil understreke viktigheten av å vurdere om endringsforslagene til barneloven kan ha likestillingsmessige konsekvenser for personer med innvandrerbakgrunn. Forholdet mellom samværsrett og oppholdstillatelse kommenteres i proposisjonen. Etter utlendingsregelverket er samvær av et visst omfang ett av vilkårene for rett til oppholdstillatelse for mor eller far som har samværsrett. Etter dagens praksis, som er foreslått videreført og nedfelt i ny utlendingsforskrift, tas det utgangspunkt i legaldefinisjonen av vanlig samvær etter barneloven § 43 ved vurderingen av om samværet kan sies å være av et visst omfang.

Forslaget til ny utlendingsforskrift viser ikke til barneloven § 43 andre ledd, men angir hvor mye samvær det må være før man kan si at samværet er av «et visst omfang» i utlendingslovgivningens forstand. Slik utlendingsforskriften er utformet, vil dermed en utvidelse av legaldefinisjonen av «vanlig samværsrett» i barneloven § 43 ikke ha noen betydning for adgangen til å få oppholdstillatelse på grunnlag av samværsrett i Norge.

Etter departementets vurdering vil utvalgets forslag til lovendringer forøvrig ikke slå spesielt ut i forhold til personer med minoritetsetnisk bakgrunn. Siktet målet med gjennomgangen av barneloven er å sikre et godt regelverk når det gjelder foreldreansvar, bosted og samvær som skal legges avgjørende vekt på barnets beste i hver konkrete situasjon. Lovforslagene er generelle regler som tar utgangspunkt i barnets beste, og som skal praktiseres ut ifra hensynet til barnets beste, uavhengig av etnisk bakgrunn.

Som det framgår skal det ved den enkelte avgjørelse for domstolen legges avgjørende vekt på barnets beste. Departementet kjenner ikke til undersøkelser som sier noe om utfallet av barnefordelingssaker for retten, og hva domstolen ved avgjørelsen har lagt vekt på, i saker hvor den ene forelderen har etnisk norsk bakgrunn og den andre har minoritetsbakgrunn. Dersom noen i en konkret sak for domstolen mener at det er fattet en uriktig avgjørelse ved at den etniske norske part er favorisert, kan avgjørelsen ankes.

Departementet ser at det kan bli vanskelig eller umulig for barn å opprettholde god kontakt med en forelder som gjennom utlendingsregelverket ikke får oppholdstillatelse i Norge. Dette er imidlertid problemstillinger som vurderes og tas stilling til i forbindelse med utforming av utlendingsregelverket. Endringene som foreslås i barneloven for å bidra til at

barn får best mulig kontakt med begge sine foreldre vil ikke kunne overstyre utlendingsregelverket.

1.4 Forbud mot all form for vold mot barn

1.4.1 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslo i høringsnotatet følgende tilføyelse i barneloven § 30:

«All bruk av vald mot barn, både fysisk og psykisk, er forbode. Dette gjeld òg når den fysiske og/eller psykiske valden brukast som straff av barn i oppsedinga.»

Forslaget har fått bred støtte. Høringsinstansene har i tillegg også pekt på behov for nærmere omtale av de ulike former for vold.

Departementets hensikt med endringsforslaget er å få klart og tydelig fram at all form for vold mot barn er forbudt, selv om det skjer som ledd i barneoppdragelsen. Selv om departementet har vurdert det dit hen at all fysisk avstraffelse av barn allerede er ulovlig etter barneloven § 30 tredje ledd, har det etter Høyesteretts uttalelse fra 2005 vært behov for en avklaring. I tillegg er forarbeidene og dagens ordlyd egnet til å skape klarhet med hensyn til hva som er legitimt og straffefri bruk av fysisk maktanvendelse mot barn i oppdragelsesøyemed.

En klargjøring i lovverket har også som formål å tydeliggjøre at barns integritet er vernet på minst like god måte som voksnes. På grunn av barns sårbarhet og det uproporsjonale forholdet det er mellom barn og foreldre i makt og styrkeforhold, bør barn ha et bedre vern enn voksne mot krenkelser. I forholdet mellom foreldre og barn er det i tillegg et spesielt tillits- og avhengighetsforhold som gjør barna særlig sårbare for krenkelser.

Ved å foreta en endring i barneloven vil den harmonere med barnekonvensjonen slik den er tolket og presisert av FNs barnekomité. Dette vil også være i tråd med Soria Moria-erklæringen hvor regjeringen har sagt at den vil «sikre og styrke barns rettigheter, og vil aktivt følge opp anbefalingene fra FNs ekspertkomité for barn som etterser at FNs barnekonvensjon følges opp».

I internasjonale fora, blant annet EU og Europarådet, er det en omfattende diskusjon om tiltak som kan forebygge og hindre bruk av vold mot barn.

Tydeliggjøring i loven vil være i tråd med anbefalingene i FNs internasjonale studie om Vold mot barn fra 2004 hvor det blir anbefalt at all vold mot barn forbyes, også i oppdragelsesøyemed.

Som flere høringsinstanser framhever vil en slik tydeliggjøring av rettstilstanden også kunne fungere som en kommunikasjon til foreldre om hva som er akseptable oppdragelsesmetoder. Bruk av enhver form for fysisk og psykisk vold er ikke tillatt oppdragelsesmetode. Nulltoleranse mot enhver bruk av fy-

sisk vold av barn vil skape tydelige rammer både for foreldrene og barna. Ingen skal være i tvil om at fysisk og psykisk vold mot barn ikke er tillatt i Norge.

Flere høringsinstanser påpeker viktigheten av forebyggende tiltak og viser til at lovendringer ikke er tilstrekkelig til å forhindre vold mot barn. Dette er departementet enig i. I den forbindelse kan det vises til at det allerede gjøres mye for å forebygge og forhindre vold mot barn. Foreldreveiledning er et viktig tiltak. Departementet har i mange år arbeidet med å utvikle og etablere tilbud om foreldreveiledning for alle foreldre hvor bl.a. temaer for godt samspill og omsorgsverdier tas opp. Departementet vil følge nøye med og iverksette tiltak som kan bidra til å forebygge vold mot barn, utover lovendring.

1.4.1.1 NÆRMERE OM FYSISK VOLD

Fra flere hold har det blitt hevdet at de retningslinjer som Høyesterett trakk opp i kjennelsen fra 2005 gir barn et dårligere vern mot legemsfornærmelse enn det som er tilfelle for voksne etter straffeloven § 228. Dette bygger på en oppfatning om at «lettere klaps» i andre situasjoner vil være å anse som straffbar legemsfornærmelse. Som eksempel har det vært nevnt at det ikke ville bli akseptert at en arbeidsgiver som er misfornøyd med en arbeidstakers presentasjon, gav vedkommende et «lettere klaps» som reaksjon. Det vil heller ikke godtas at en ektefelle klapper den andre ektefellen fordi vedkommende ikke opptrådte som ønsket.

Barn lærer av de voksne. Dersom foreldrene bruker klapsing i oppdragelsen, vil barnet gjennom foreldrenes handling kunne lære at det å klapse er en akseptabel måte å reagere på overfor andre.

Departementet understreker at all form for fysisk avstraffelse som ledd i barneoppdragelsen er helt uakseptabelt. Dette får full støtte fra fagmiljøer som arbeider med forholdet mellom barn og foreldre. Selv mild form for fysisk vold er en skadelig oppdragelsesmetode.

Etter departementets vurdering vil bestemmelsen i barneloven nå tydeliggjøre at den rammer fysisk maktbruk i straffehensikt, både umiddelbar og etterfølgende avstraffelse av barnet. Mildere vold i affekt vil heller ikke være tillatt. I en vurdering av om en handling kommer inn under bestemmelsen må det vurderes utfra handlingens karakter, formål og konteksten den inngår i.

Barnelovens bestemmelse her setter ikke selv straff for overtredelse, men en overtredelse vil ofte være straffbar etter bestemmelser i straffeloven. Fysisk vold som for eksempel slag, spark, dytting, klyping, lugging med mer, vil som eksempel kunne rammes av straffeloven 1902 § 228 om legemsfornærmelse. (Bestemmelsen videreføres i straffeloven 2005 § 271.) De mest alvorlige overtredelsene vil

rammes av straffeloven §§ 219 (om barnemishandling) og 229. Dette vil avhenge av en tolkning av de enkelte bestemmelsene i straffeloven. Overtredelse kan videre gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven.

Selv om det nå tydeliggjøres i barneloven at foreldrenes rett til å bruke noen form for fysisk avstraffelse i oppdragelsen av sine barn er opphevet, vil dette naturligvis ikke si at foreldrene ikke har rett til å sette grenser for sine barn. Tvert imot vil foreldre ha en rett og plikt til å ta omsorg for sine barn, og dette innebærer også å sette grenser. I enkelte tilfeller vil det også være nødvendig å bruke noe fysisk makt overfor barnet når dette skjer i avvergelses- eller omsorgsøyemed. At ikke enhver fysisk makt overfor barn er vold må, som Riksadvokaten påpeker, være klart. Det må være tillatt å bruke noe fysisk makt for å hindre at barnet skader seg selv eller andre. Departementet er enig med Riksadvokaten i at det vil være situasjoner hvor man ved fysisk kontakt i forbindelse med barneoppdragelse må foreta en kontekstuell vurdering som kan være forskjellig fra lignende kontakt mellom voksne. Mild holding kan i gitte situasjoner aksepteres. Departementet er imidlertid ikke enig i at lettere klaps skal kunne aksepteres, og mener at dette under enhver omstendighet skal være forbudt.

Utover handlinger som klart skjer i avvergelses- eller omsorgsøyemed, vil departementet understreke at det at atferden er rettet mot barn normalt vil senke terskelen for hva som rammes.

Departementet vil videre presisere at der en situasjon kan løses med lempeligere midler, vil det være forbudt å anvende fysisk tvang eller makt overfor barnet. Den nærmere avgrensningen av området for det straffbare må, som ellers, finne sin løsning i rettspraksis. Men som Riksadvokaten påpeker skal det lite til før fysisk maktbruk i barneoppdragelsen vil være straffbart.

Departementet har merket seg at en del instanser ønsker en nærmere presisering av hvor grensen for slik maktbruk går. Etter departementet sin vurdering vil det være vanskelig å gi helt konkrete grenser i og med at dette vil variere fra situasjon til situasjon, men det er viktig å understreke at det på grunn av barns særlige sårbare situasjon må stilles strenge krav.

1.4.1.2 NÆRMERE OM PSYKISK VOLD

I lovforslaget som ble sendt på høring, ble det presisert at også psykisk vold mot barn skulle rammes. Noen høringsinstanser mener det er uheldig å ta inn «psykisk vold» i bestemmelsen, da begrepet faller utenfor etablert forståelse av voldsbegrepet i straffeloven og heller ikke omfattes av voldsbegrepet i blant annet straffeloven § 228. Det anføres også at det vil være meget betenkelig å ta begrepet «psykisk

vold» inn i barneloven uten en grundig vurdering av hva som omfattes av begrepet.

Departementet mener det er viktig å synliggjøre at alle former for vold mot barn er forbudt. Som flere av høringsinstansene som er positive til at psykisk vold inkluderes i lovforslaget påpeker, er ofte den psykiske volden vel så framtreddende som den fysiske volden. Dette rapporterer også Kompetanseteamet mot tvangsekteskap som bistår førstelinjetjenesten med råd og veiledning i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap og æresrelatert vold. En endring av barneloven som også omfatter psykisk vold vil være i tråd med Barnekonvensjonen artikkel 19 hvor det bl.a. framkommer at barn skal beskyttes mot alle former for fysisk og psykisk vold. Barnekonvensjonen er inkorporert i menneskerettsloven med forrang og følgelig en del av norsk rett. Det vil også være i tråd med EU-strategi for barns rettigheter. Det vises også til at fagmiljøenes definisjoner av vold også omfatter psykisk vold.

Departementet ser imidlertid at det vil være en fordel med kongruens mellom straffeloven og barneloven, slik at det som omtales som forbudt etter barneloven også vil omfattes av straffeansvaret etter straffeloven. Departementet ser derfor at det vil være uheldig å benytte begrepet «psykisk vold» i barneloven, da dette begrepet faller utenfor etablert forståelse av voldsbegrepet i straffeloven. Psykisk vold vil ikke rammes av straffeloven 1902 § 228, som kun setter straff for fysisk vold eller fysiske krenkelser. Som Justisdepartementet påpeker, vil imidlertid andre straffebestemmelser kunne komme til anvendelse for psykisk vold. Straffeloven 1902 § 390a setter straff for skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs adferd som krenker en annens fred. (Bestemmelsen videreføres i straffeloven 2005 § 266.) Andre aktuelle bestemmelser som er nevnt i forarbeidene er straffeloven §§ 223 (frihetsberøvelse), 246 og 247 (ærekrenkelser). Hvorvidt den eller de konkrete handlingene faktisk rammes av straffeloven vil avhenge av domstolenes tolkning av de aktuelle bestemmelser i straffeloven. Departementet legger imidlertid til grunn at formuleringen om skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs adferd, vil kunne være dekkende for den atferden man ønsker å ramme med begrepet «psykisk vold».

Flere høringsinstanser etterlyste mer tydelighet i forhold til definisjonen av «psykisk vold» enn det som framkom i høringsnotatet. Selv om begrepet «psykisk vold» ikke videreføres i lovforslaget, ser departementet at det kan være behov for en nærmere omtale av hvilke atferd man ønsker å ramme med forbudet i barneloven mot skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs adferd. Departementet mener man må kunne ta utgangspunkt i begrepet «psykisk vold». Begrepet har imidlertid ingen

entydig definisjon, og kan variere både etter fagfelt, blant fagfolk, og avhengig av hvem som utsettes for volden.

Departementet mener at «skremmende eller plag-som opptreden eller annen hensynsløs adferd» bør kunne omfatte alle måter å skade, skremme, ydmyke eller på andre måter krenke barnet uten bruk av fysisk makt, som er egnet til å gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd eller fortvilelse eller en grunnleggende følelse av ikke å være ønsket eller elsket. Det kan for eksempel omfatte innelåsning av barnet i et rom, bruk av trusler om straff eller trusler om at barnet skal bli forlatt eller skadet, trusler om å skade en av barnets omsorgspersoner, søsken eller kjæledyr, ydmykelser, utskjelling, herunder å kalle barnet ved ukvemsord, følelsesmessig manipulering, latterliggjøring, særlig mens andre hører på, nedvurdering, verbal trakassering og følelsesmessig avvisning. Eksemplene er ikke ment å være uttømmende. Ved gjentakende mønstre skal det mindre til for at atferden vil rammes. Ved mer ekstreme handlinger vil en enkelthendelse være nok til at det rammes.

Som nevnt ovenfor vil spørsmålet om den eller de konkrete handlingene rammes av straffeloven avhenger av domstolens tolkning av de aktuelle bestemmelser i straffeloven i forbindelse med den konkrete straffesaken. Det legges til grunn at et forbud i barneloven som her foreslås, og den forståelse som legges til grunn i forarbeidene, vil få betydning for tolkningen av straffelovens bestemmelse. Det må også her kunne legges vekt på at det at atferden er rettet mot barn, senker terskelen for hva som rammes.

1.4.1.3 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Departementet opprettholder på denne bakgrunn intensjonen i forslaget i høringsnotatet. På bakgrunn av de sterke innvendingene i høringsrunden mot utvidelse av voldsbegrepet, har departementet imidlertid foretatt endringer i forslaget til lovtekst, for å få kongruens med straffeloven. Departementets forslag innebærer en presisering i barneloven § 30 hvor det uttrykkelig sies at vold og skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd overfor barn er forbudt, selv om det skjer som ledd i barneoppdragelsen.

1.5 Flytting med barnet innenlands

1.5.1 Departementets vurdering og forslag

Som det framgår i høringsrunden kan det være gode grunner for å flytte. Av og til vil det også være helt nødvendig, for eksempel av hensyn til økonomi. Flytting kan være en stor belastning for barn. I noen tilfelle kan det være nødvendig at foreldre strekker seg langt for å unngå en flytting, av hensyn til barnets behov for stabilitet. I andre tilfelle vil fordelene ved å flytte, eller nødvendigheten av å flytte, veie tyngre

enn de ulemper flyttingen medfører. Etter departementets vurdering vil det være den forelderen avgjørelsen faktisk gjelder, som er nærmest til å foreta vurderingene og avveiningen av om flytting er en riktig eller nødvendig avgjørelse, alle forhold tatt i betraktning. Departementet mener at verken det offentlige eller den andre forelderen skal kunne hindre en i å flytte. Flyttingen kan imidlertid medføre behov for en fornyet vurdering av hvor barnet skal ha fast bosted. Departementet viser i så henseende til regjeringens vurdering og konklusjon som er gjengitt i proposisjonen, jf. St.meld. nr. 8 (2008–2009), hvor det også framgår at det skal vurderes å innføre en varslingsplikt.

Det vil være en stor fordel om foreldre har en best mulig dialog når det gjelder avgjørelser som får stor betydning for barnet generelt, og for forholdet mellom barnet og foreldrene. Det vil være behov for å snakke om hvordan en flytting vil kunne virke inn på barnets livssituasjon, samværsordningen og hvordan hensynet til barnet kan ivaretas best mulig. Foreldrene kan ha ulike syn på om det vil være best for barnet å flytte med den forelderen den i dag bor fast hos, eller å bli boende i nærmiljøet og få fast bosted hos samværsforelderen. Det bør i utgangspunktet være en selvfølge at den forelderen som ønsker å flytte gir informasjon til den andre forelderen i så god tid som mulig. Den andre forelderen bør gis anledning til å komme med synspunkter på en slik avgjørelse. Den som ønsker å flytte bør videre ta seg tid til å ta disse i betraktning, fortrinnsvis før avgjørelsen er endelig.

Det er vanskelig å tvinge igjennom ved lov at foreldre skal gi hverandre god og fyllestgjørende informasjon til enhver tid, og at de skal ha en god dialog om større avgjørelser i barnets liv. Det kan imidlertid legges til rette for at foreldrene får tid og anledning til å tenke igjennom situasjonen, og diskutere hva som vil være den beste løsningen for barnet. En avgjørelse om flytting må antas å få særlig stor betydning, både for barnet og den andre av foreldrene. Departementet foreslår derfor å innføre en varslingsplikt ved flytting, for å tydeliggjøre det ansvaret foreldre har for å holde hverandre gjensidig orientert om avgjørelser som må antas å få så stor innvirkning på barnets liv. Dersom foreldrene ikke kommer fram til enighet gjennom samtaler seg imellom, eller har behov for bistand i forhold til å kommunisere, kan de få hjelp fra en nøytral tredjeperson ved mekling. Det vil da være viktig at det er tid til både å tenke igjennom og diskutere saken, og å få time til mekling før flyttingen eventuelt gjennomføres. Hvis foreldrene fortsatt ikke blir enige om hva som er best for barnet, kan det være behov for å få løst spørsmålet ved retten. Det må være tilstrekkelig tid til å få reist sak for å få en foreløpig avgjørelse på hvor barnet skal bo fast.

Departementet foreslår at varslingsplikten skal gjelde både bostedsforelder og samværsforelder.

1.5.1.1 VARSLINGSFRISTENS LENGDE

Barnelovutvalget foreslo en varslingsfrist på seks uker, tilsvarende den danske varslingsfristen. Målsettingen med varslingsregelen vil som nevnt være å gi foreldrene tid og anledning til å tenke igjennom situasjonen, drøfte hvordan flyttingen vil virke inn på samværet og om det bør foretas en ny vurdering av hvor barnet skal bo fast, og eventuelt gå til mekling og rettssak dersom foreldrene ikke blir enige. Hvor lang tid foreldrene trenger til å gå igjennom en slik prosess, vil kunne variere etter omstendighetene. Det vil blant annet kunne avhenge av kommunikasjonen mellom foreldrene, barnets alder, tilknytning til hver av foreldrene og til nærmiljøet, samt flytteavstanden. Det vil også kunne variere hvor lang ventetid det vil være for å få time til mekling, og hvor lang saksbehandlingstid det er ved domstolen.

På den ene side vil det være ønskelig å komme lengst mulig i en slik prosess før flyttingen gjennomføres. På den annen side kan det også være behov for å kunne gjennomføre en flytting innen rimelig tid, i forhold til for eksempel muligheter for arbeid, bolig, av økonomiske hensyn eller andre grunner, samt å ha en viss handlefrihet generelt sett. Etter departementets syn kan en ikke ha som mål å nødvendigvis ha avklart alle spørsmål og uenigheter i forkant av flyttingen. En eventuell rettssak vil kunne ta lang tid, og å vente til en eventuell avgjørelse er endelig vil innebære en alt for stor hindring i forhold til bevegelsesfriheten. Departementet antar at seks uker vil være tilstrekkelig til å få tenkt grundig gjennom saken, drøfte den, og eventuelt få reist sak om en midlertidig avgjørelse. Departementet legger også til grunn at det vil være mulig å få meklingstid på kort varsel i en slik situasjon, slik at det ikke vil være noe problem å få gjennomført én eller flere meklingstimer.

1.5.1.2 SAMVÆRSRETT UTEN DEL I FORELDREANSVARET

Det har i høringsrunden også kommet innspill om at det vil være vanskelig å forstå om regelendringene ved flytting bare skal gjelde overfor foreldre med del i foreldreansvaret når det er samværet man ønsker ivarettatt. Bakgrunnen for å innføre en varslingsregel i forbindelse med flytting er først og fremst de konsekvenser flytting vil kunne få for samværet og kontakten mellom den ene forelder og barnet. Departementet mener at en varslingsregel må gjelde i forhold til den som har samvær, uavhengig av om vedkommende har del i foreldreansvaret eller ikke.

1.5.1.3 DEL I FORELDREANSVARET UTEN SAMVÆRSRETT

I utgangspunktet ligger det i det å ha felles foreldreansvar at man generelt sett holder hverandre gjensidig orientert om vesentlige forhold i barnets liv, slik at begge foreldre kan utøve den omsorg og omtanke som barnet har krav på etter barneloven § 30. Det vil også innebære å informere om eventuell flytting. I noen tilfeller har en forelder del i foreldreansvaret uten å ha en avtale eller avgjørelse om samvær med barnet. Når en forelder verken har avgjørelse eller avtale om samværsrett, kan dette skyldes forskjellige forhold, som for eksempel at vedkommende ikke er interessert i kontakt med barnet, mener det er best for barnet at han eller hun ikke er mer deltakende i barnets liv, er utilgjengelig, at det er praktisk vanskelig å gjennomføre, eller at en domstol har kommet til at det ikke er til barnets beste at det er samvær.

I de tilfeller hvor det ikke foreligger avtale eller avgjørelse om samvær, vil det ikke være et samvær som skal ivaretas. Det vil etter departementets vurdering være unødvendig byrdefullt å ha en spesifikk varslingsplikt overfor en person som ikke er deltakende i barnets liv. Etter departementets syn bør det derfor ikke innføres en slik varslingsplikt ved flytting i de tilfelle det ikke foreligger en avtale eller avgjørelse om samvær. Det understrekes at varslingsplikten vil gjelde i de tilfelle hvor det foreligger en muntlig eller skriftlig avtale eller avgjørelse om samvær, men hvor denne blir boikottet av bostedsforelder eller samværsforelder ikke oppfyller samværsavgjørelsen. En forelder med del i foreldreansvaret vil også alltid ha rett til informasjon om barnet, og kan få informasjon ved forespørsel, eller ved generelt sett å involvere seg i barnets liv.

1.5.1.4 KRITERIET FOR VARSLINGSPLIKT

Både utvalgets flertall og første mindretall foreslo at det skulle være et kriterium at samværet «verte vesentlig vanskelegare», for henholdsvis samtykkekrav og varslingsplikt. Når det ikke er aktuelt med et krav om samtykke for å kunne flytte, men kun å innføre en varslingsplikt, kan et slikt kriterium synes unødvendig strengt. I tillegg ville det kunne gi grobunn for konflikt om hva som skal til for at samværet anses å bli vesentlig vanskeligere. Etter den danske lovbestemmelsen skal flytting varsles uansett. Fordelen er både at man slipper et diskusjonstema om når det skal varsles, og at det er en enkel praktiserbar regel. På den annen side kan det oppleves som unødvendig å kreve varslingsplikt for noe som overhodet ikke virker inn på samværet. Det kan imidlertid også hevdes at enhver flytting vil kunne virke inn på samværet. Dersom for eksempel en forelder flytter inn til en ny partner med barn i nærheten, behøver ikke det å gjøre det vanskeligere å gjennomføre samværet, men

det kan være at den andre forelder vil mene at barnets bosted eller omfanget av samværet bør vurderes på nytt. Departementet har på denne bakgrunn kommet til at det bør varsles ved enhver flytting.

1.5.1.5 BESKYTTELSESTILTAK VED VOLD OG TRUSLER

Barnelovutvalget peker på at flytting kan være et beskyttelsestiltak i tilfeller hvor den ene forelder er utsatt for vold og overgrep fra den andre. Det er også en rekke høringsinstanser som har pekt på dette. Departementet antar at problemstillingen er mindre aktuell når det ikke er snakk om å innføre et samtykkekrav, men kun en varslingsplikt. Bergen krisesenter og Krisesentersekretariatet har gitt uttrykk for at også en varlingsplikt vil være et stort problem for kvinner som er utsatt for vold og overgrep eller trusler. Det pekes blant annet på at en varslingsregel som vil åpne for mekling og rettslig tvist om barnets bosted vil kunne bli brukt av voldelige menn som en trusselmulighet, og at kvinnene først og fremst vil tenke på å beskytte barna og derfor ikke ta sjansen på å flytte og dermed åpne opp for en eventuell rettsak. Det pekes videre på at mange av disse mennene/fedrene ikke oppfattes som voldelige av noen andre enn dem de er eller har vært i en kjærlighetsrelasjon til, noe som vil øke kvinnens redsel for ikke å bli trodd ved en eventuell rettsak.

Det er meget uheldig dersom det foretas endringer i loven som gjør situasjonen mer byrdefull enn den allerede er for personer som er utsatt for vold og trusler fra en tidligere partner. Departementet mener at det ikke kan kreves at en gir informasjon om flytting hvis det medfører en reell risiko for å utløse vold eller trusler om vold. Det må kunne legges til grunn at en domstol som behandler en sak om fast bosted, hvor den ene forelder har unnlatt å varsle den andre av slike grunner, ikke vil la dette slå negativt ut overfor en bostedsforelder som hadde behov for å beskytte seg og/eller barnet.

Departementet ser vanskelighetene i de situasjonene hvor det synes umulig å sannsynliggjøre at den andre forelder er truende eller voldelig. I realiteten er imidlertid dette et problem i forhold til bevissituasjonen, som etter departementets vurdering må søkes ivarett på andre måter. Tilsvarende problemstilling vil også kunne være aktuell i forhold til samvær. Utfordringen for domstolene vil være å avdekke hva som er den faktiske situasjonen, og om det foregår vold eller trusler.

Departementet mener at det vil være riktig å videreføre og styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner framfor å unnlate å lovfeste en varslingsplikt som i normaltillfellene vil være urimelig å ikke følge. Departementet er klar over at det å reise sak, eller å opplyse om at en ønsker å reise sak, kan oppleves som en

trussel og faktisk også kan brukes som maktutøvelse overfor en tidligere partner. Selv om det i enkelte situasjoner brukes mer som et maktmiddel enn for å prøve å oppnå en best mulig omsorgssituasjon for barnet, må det være mulighet for å få prøvet bosteds spørsmålet for retten dersom foreldrene ikke blir enige. Det vil da være domstolens oppgave å komme fram til den løsningen som vil være best for barnet. For aktørene ved retten vil det være viktig å være oppmerksom på problemstillingen og gjøre seg nytte av den kunnskapen som nå foreligger om dette vanskelige temaet.

1.5.1.6 SANKSJONSMULIGHETER

Barnelovutvalgets mindretall som foreslo en varslingsplikt, mente at det ikke ville være i samsvar med barnets beste å innføre en sanksjonsregel for det tilfellet at en forelder ikke oppfylder sin varslingsplikt. En mulig sanksjon som ble nevnt var at barnet automatisk skulle få bosted hos den andre forelder. Departementet er enig i at det er helt klart at det alltid må være barnets beste som er avgjørende kriterium, uavhengig av foreldrenes handlinger og oppførsel.

Som utvalget peker på, og som også framheves i de danske forarbeidene, vil unnlatt varsling kunne tillegges vekt ved en eventuell etterfølgende sak om bosted for barnet. Unnlatt varsling vil kunne si noe om en parts samarbeidsevner og respekt for overholdelse av regler, som igjen kan si noe om hvor godt egnet forelder er til å ivareta barnets behov for god kontakt med begge foreldre. Retten må selvfølgelig legge avgjørende vekt på hva som er barnets beste, men unnlatt varsling kan være ett av flere momenter som får betydning ved vurderingen av hva som er til barnets beste. Manglende varsling fra samværsforelderens side vil på samme måte kunne si noe om dennes evne til å gi barnet stabilitet og forutsigbarhet, og derfor kunne tilsi begrensning av samværets omfang. Det må påligge den som vil flytte å dokumentere at varslingsplikten er overholdt.

Departementet vil sørge for at det iverksettes tiltak for å gi god informasjon om varslingsplikten i forbindelse med innføringen av regelen, for eksempel gjennom familiekontorene når partene er til mekling ved samlivsbruddet.

1.6 Delt bosted

1.6.1 *Delt bosted og barnelovens utgangspunkt etter samlivsbrudd*

1.6.1.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalgets flertall (alle unntatt én) mener at barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om barnets bosted. Flertallet legger vekt på å sikre foreldrenes avtalefrihet og mener det ikke bør legges føringer i lovteksten. Mindretallet (ett medlem) mener at delt bo-

sted bør være lovens utgangspunkt og at dette bør være bostedsløsningen etter et samlivsbrudd med mindre noe annet avtales.

1.6.1.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Når foreldre skiller lag, er det helt grunnleggende at de kommer fram til en bosteds- og samværløsning som i størst mulig grad er til det enkelte barns beste. Det er dermed viktig at foreldre når de avtaler bostedsordning for sitt barn tar utgangspunkt i hva som vil være den beste ordningen for barnet. Barn er forskjellige. Det må alltid tas hensyn til det individuelle barns forhold. Da vil det være uheldig om loven gir føringer om en bestemt bostedsordning.

Flertallet i utvalget og et stort flertall av høringsinstansene mener at barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om barnets bosted. Mange av høringsinstansene uttaler at delt bosted kan være en bra løsning for barn dersom visse forutsetninger er til stede. Samtidig understreker mange av instansene at barnets alder er en viktig faktor. Delt bosted kan være problematisk for de minste barna. Også når barn blir eldre kan det, blant annet av hensyn til en sterk tilknytning til nærmiljøet, venner og fritidsaktiviteter, være vanskelig å ha to bosteder.

Selv om delt bosted kan fungere for en del familier, betyr ikke dette at loven bør ha delt bosted som hovedregel.

Foreldrene ville med en løsning om delt bosted som hovedregel selvsagt stå fritt til å avtale at barnet skal bo fast hos den ene. Det er likevel fare for at det utgangspunktet loven gir anvisning på, i mange tilfeller ville bli valgt uten den nødvendige vurdering fra foreldrenes side av hva som er den beste løsningen for deres barn. Det er også en viss fare for at noen vil føle seg presset til en slik ordning av en sterkere part.

Når loven ikke har noe utgangspunkt, må foreldrene forsøke å bli enige om en avtale basert på hva som vil være det beste for barnet. Blir de ikke enige, kan de gå til sak. I mellomtiden bør barnet hos en av dem, hvis de ikke er enige om noe annet. I slike tilfeller er samarbeidsklimaet mellom foreldrene trolig dårlig, og departementet antar at delt bosted fram til sak kommer for retten i mange tilfeller kan være en påkjenning for barnet på grunn av konfliktnivået.

Avgjørelsen om hvor barnet skal bo må baseres på hva som er det beste for barnet. Departementet mener dette sikres best ved at barneloven ikke har noe utgangspunkt om barnets bosted. Departementet mener også et slikt utgangspunkt ville vært i strid med barnelovens grunnleggende utgangspunkt om at det skal foretas en konkret barnets beste-vurdering i hvert tilfelle. Departementet foreslår på denne bakgrunn at dagens regel beholdes.

1.6.2 Delt bosted og domstolens kompetanse

1.6.2.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalget har delt seg med hensyn til om det bør gis adgang til å idømme delt bosted. Flertallet i utvalget mener det er prinsipielt betenkelig å beskjære domstolkompetansen på den måten loven gjør i dag. Flertallet i utvalget mener at domstolene bør gis adgang til å kunne idømme delt bosted. Flertallet har delt seg i to fraksjoner; fem av de syv medlemmene som mener at domstolene bør gis adgang til å idømme delt bosted mener at det må inntas et vilkår om særlige grunner i lovteksten. På denne måten får en gitt et klart signal om at en del forutsetninger normalt må være til stede for at retten skal falle ned på delt bosted.

Et krav om særlige grunner fører til at avgjørelsen om bosted må begrunnes særskilt. Et mindretall av flertallet mener at det ikke er grunn til å ta inn vilkåret om særlige grunner i lovteksten, men at forutsetningene må fremgå av forarbeidene.

Mindretallet i utvalget mener at domstolene ikke bør gis adgang til å kunne idømme delt bosted, og at det således ikke bør gjøres noen endringer i dagens rettsstilstand.

1.6.2.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

I henhold til barneloven kan foreldrene avtale at barnet skal bo fast hos begge. Retten kan imidlertid ikke idømme delt bosted. Spørsmålet om domstolens adgang til å idømme delt bosted har vært gjenstand for diskusjoner gjentatte ganger i Norge.

Når en sak tas til behandling av domstolen vil det sannsynligvis foreligge et høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Når godt samarbeid og fravær av et høyt konfliktnivå mellom foreldrene er en av de forutsetningene forskningen viser må være til stede for at det skal kunne fungere bra for barnet å ha delt bosted, ser departementet at det er klare betenkeligheter knyttet til forslaget om å gi domstolen myndighet til å idømme delt bosted. Delt bosted innebærer som nevnt at foreldrene har felles beslutningsmyndighet i avgjørelser vedrørende barnet. Det vil derfor kunne være grobunn for stadig nye konfliktemaer rundt barnet.

Departementet er imidlertid enig med flertallet i barnelovutvalget om at det ikke kan utelukkes at det kan være til barnets beste i gitte situasjoner å idømme delt bosted mot en eller begge foreldrenes vilje. Det er som nevnt et overordnet prinsipp at domstolen ved sin avgjørelse skal legge avgjørende vekt på barnets beste. Departementet mener, i likhet med flertallet i utvalget, at det kan være prinsipielt betenkelig å avskjære domstolens kompetanse på den måten loven gjør i dag. Departementet foreslår derfor å åpne for at det blir gjort endringer i gjeldende rett, og at domsto-

len får myndighet til å idømme delt bosted, selv om en eller begge foreldrene ikke er enige.

Flertallet i utvalget mener det må inntas et vilkår om særlige grunner i lovteksten for å kunne idømme delt bosted. Mindretallet av de som går inn for delt bosted mener at dette ikke er nødvendig så lenge det framgår av lovens forarbeider hvilke forutsetninger som må være til stede for at domstolen skal kunne idømme delt bosted.

Utgangspunktet for domstolens avgjørelse er å komme fram til en løsning som er til barnets beste. På den ene side kan det hevdes at en derfor ikke trenger å ta inn et vilkår om særlige grunner, fordi det må være tilstrekkelig at avgjørelsen om delt bosted faktisk vil være til barnets beste. På den annen side ser departementet en fare for at delt bosted idømmes i større utstrekning enn det er grunnlag for. Departementet mener derfor at det er avgjørende for å ivareta hensynet til barnet at det stilles krav i lovteksten om at det må foreligge særlige grunner for at domstolen skal kunne idømme delt bosted.

Ved vurderingen av om det foreligger særlige grunner, mener departementet at det må ses hen til den forskning som foreligger.

Departementet vil særlig vise til at vedvarende foreldrekonflikter av fagfolk blir framhevet som en vesentlig årsak til at barn får til dels alvorlige problemer etter samlivsbrudd. På bakgrunn av at det vil ha formodningen for seg at konfliktnivået er høyt når en sak havner i retten, vil det som et utgangspunkt måtte antas at forutsetningene for at delt bosted skal være til barnets beste ikke foreligger i disse tilfellene. Det kan også være vanskelig å forutse hvordan konfliktnivået vil utvikle seg i etterkant av rettssaken. På bakgrunn av at det anses å være særlig belastende for barn å leve med delt bosted dersom forutsetningen om godt foreldresamarbeid ikke foreligger, mener departementet at domstolen må ha en stor grad av sikkerhet for at delt bosted vil være til barnets beste før dette idømmes. Dersom domstolen er i tvil, må en feilvurdert avgjørelse om delt bosted antas å få mer skadelige konsekvenser enn en feilvurdering i motsatt retning. I vilkåret om at det må foreligge særlige grunner, ligger det derfor også et strengere krav til visshet om at dette vil være til barnets beste, enn i andre tilfelle.

Departementet mener at det må stilles strengere krav, og at det som et utgangspunkt vil være uaktuelt å idømme delt bosted for barn under syv år.

Departementet foreslår en endring i barneloven § 36 andre ledd, slik at retten kan idømme delt bosted når det foreligger særlige grunner.

1.7 Samvær

1.7.1 Legaldefinisjon av «vanlig samværsrett»

1.7.1.1 UTVALGETS FORSLAG

Alle utvalgets medlemmer er enige om at legaldefinisjonen av «vanleg samværsrett» må endres innholdsmessig. Utvalget mener at definisjonen er for upresis og for knapp, og at den heller ikke gir uttrykk for den endring som har skjedd i samfunnet de siste årene med hensyn til omfanget av samværet.

Utvalgets flertall vil beholde en definisjon av vanlig samvær. Det vises til at legaldefinisjonen har en viktig funksjon i forhold til de foreldre som har liten kontakt med sine barn, samt at den kan bidra til at konflikter kan løses utenrettslig. Flertallet mener imidlertid at definisjonen bør utvides slik at «vanleg samværsrett» gir rett til å være sammen med barnet en ettermiddag i uken med overnatting, annenhver helg, tre uker i sommerferien, og annenhver høst-, jule-, vinter- og påskeferie.

Utvalgets mindretall mener at regelen om «vanleg samværsrett» bør tas ut av barneloven.

1.7.1.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Regjeringen er kommet til at den ønsker å beholde en legaldefinisjon av «vanlig samværsrett» i barneloven. Stortinget ga sin tilslutning til dette, se St.meld. nr. 8 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 208 (2008–2009).

Departementet understreker at selv om loven har en definisjon av hva som anses som «vanlig» samvær, er utgangspunktet at foreldrene må avtale hvilken samværløsning som passer best for deres barn. De kan avtale en ordning som er mer eller mindre omfattende enn «vanlig samvær». Dersom de avtaler «vanlig samværsrett», eller domstolen fastsetter en slik ordning, kommer definisjonen til anvendelse.

Departementet ønsker i likhet med utvalget å utvide definisjonen. Utvalgets forslag innebærer at definisjonen utvides med én overnatting i uken ved ettermiddagssamværet forlenges med overnatting. Den største forskjellen fra i dag gjelder feriene. Nå omfatter definisjonen 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Utvalget foreslår at definisjonen skal omfatte tre uker i sommerferien og annenhver høst-, jule-, vinter- og påskeferie. Departementet er i hovedsak enig i utvalgets forslag til utvidelse av definisjon. Utvidelsen antas å være i samsvar både med en utvikling der fedre i stadig større grad ønsker nær kontakt med barna sine, og med samværsordninger mange familier har i dag.

Det er i høringsrunden kommet fram synspunkter om at den foreslåtte definisjonen er for omfattende for små barn. Departementet ser det ikke som problematisk å utvide ettermiddagssamværet med overnat-

ting. De som har vanlig samvær, har allerede overnatting i helgene. Det er foreldrene som har ansvar for å komme fram til en avtale som er tilpasset det enkelte barn. For de minste barna vil som regel «vanlig samværsrett» uansett ikke passe. For et spedbarn kan for eksempel samværet være i noen timer på søndag og for en ett- til toåring fra lørdag til søndag. Departementet ser det heller ikke som problematisk å utvide antall ferier. Når det gjelder lengden på sommerferiesamværet, ser departementet imidlertid at tre uker sammenhengende kan bli for lenge for små barn. Ordlyden utvalget har foreslått utelukker ikke en oppdeling av sommerferien. For at det skal bli helt klart at ferien kan deles, foreslår imidlertid departementet en tilføyelse, slik at det går fram av ordlyden at «vanlig samværsrett» innebærer til sammen tre uker i sommerferien.

Utvalget har foreslått å inkludere høst- og vinterferie i definisjonen av vanlig samvær, slik at annenhver av disse feriene tilbringes hos samværsforelder. Departementet er enig i dette. Hva angår jule- og påskesamværet, bør foreldrene, eventuelt domstolen, presisere nærmere hvor lenge dette skal være. Når det gjelder jul og påske, foreslår utvalget en endring fra gjeldende rett. I dag gir en avtale om vanlig samvær rett til å være sammen med barnet jul eller påske. Barnelovutvalget foreslår at «vanlig samværsrett» skal gi rett til å være sammen med barnet annenhver jule- og påskeferie. Dette innebærer altså en endring fra i dag, der det ikke nødvendigvis skal være samvær annenhver jul og påske, men der begge foreldrene skal få feire en av høytidene sammen med barnet hvert år. Departementet ser at begrunnelsen for dagens regel, muligheten for å ha faste tradisjoner, fortsatt kan gjøres gjeldende. Departementet ser imidlertid også verdien av at barnet kan bli kjent med tradisjonene i familiene til begge foreldrene og er enig med utvalget i at definisjonen bør gi rett til samvær annenhver jul og påske.

Det har vært anført at den foreslåtte definisjonen av «vanlig samvær» ikke er mer presis enn dagens definisjon. Den nye ordlyden er på samme detaljeringsnivå som gjeldende ordlyd. Enkelte har etterlyst en mer konkret angivelse i loven av for eksempel når helgesamværet skal starte og slutte og hvor lenge samværet i høytidene skal være. Departementet ser at en mer detaljert angivelse av hva «vanlig samvær» innebærer kunne redusert konflikter mellom foreldre. På den andre siden skal legaldefinisjonen av vanlig samvær passe for svært mange ulike familier, der blant annet barnets alder og geografisk avstand mellom foreldrene kan spille inn. Noen foretrekker for eksempel at samværsforelder henter barnet i skole/barnehage. Dette er kanskje ikke mulig der samværsforelder har lang reisevei og må dra til barnets bosted

etter ordinær arbeidstid for å hente barnet til samvær. Departementet understreker at legaldefinisjonen er et utgangspunkt for hvor mye samvær man har rett til dersom det er avtalt eller fastsatt «vanlig samværsrett». Det bør i tillegg presiseres nærmere hvordan dette skal praktiseres.

1.7.2 Nærmere presiseringer i samværsbestemmelsen

1.7.2.1 UTVALGETS FORSLAG

Barnelovutvalget mener at det bør gå fram av barneloven § 43 at samvær kan fastsettes til opp til 7 av 14 dager. Utvalget mener at hvor et slikt omfattende samvær er til barnets beste, bør ikke domstolene være tilbakeholdne med å fastsette en samværsordning som innebærer at barnet bor halvparten av tiden hos hver av foreldrene, selv om barnet altså har fast bosted hos en av dem.

1.7.2.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

En presisering i loven slik utvalget har foreslått innebærer ikke endring i rettstilstanden. Også i dag kan det avtales en samværsordning som innebærer at barnet bor halvparten av tiden hos hver av foreldrene, og domstolen kan fastsette en slik ordning. En endring i ordlyden vil imidlertid kunne ha en normgivende effekt.

For departementet er det viktig at foreldrene når de avtaler samværsordning for sitt barn skal ta utgangspunkt i hva som vil være den beste ordningen for barnet. Utvalget skriver at det normalt vil være til barnets beste med størst mulig kontakt med begge foreldre. Departementet kan ikke se at dette synspunktet er underbygget og at det kan stilles opp som et generelt utgangspunkt at mest mulig samvær normalt er til barnets beste.

Det må alltid foretas en konkret vurdering av hva som vil være barnets beste. Departementet ser det derfor som uheldig dersom en presisering i loven av at det er mulig å avtale 50 prosent samvær vil bli oppfattet som en norm. I så fall vil mange foreldre oppfatte at loven har en norm som i mange tilfeller ikke vil være til barnets beste, og som svært mange foreldre uansett ikke kan oppfylle på grunn av reiseavstanden. Særlig problematisk mener departementet dette vil være dersom legaldefinisjonen blir endret slik departementet foreslår ovenfor. I så fall kan legaldefinisjonen bli oppfattet som en minimumsgrense og 50 prosent samvær som en maksimumsgrense. Da er det fare for at foreldre tar utgangspunkt i disse tidsangivelsene framfor å ta utgangspunkt i hvilken samværsordning som vil fungere best for deres barn.

Departementet forslår på denne bakgrunn å beholde dagens ordlyd i barneloven § 43 første ledd.

1.7.3 Samværsplikt

1.7.3.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalget har diskutert om det bør innføres en samværsplikt, men har kommet til at det ikke bør gjøres endringer i dagens regelverk.

1.7.3.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Spørsmålet om samværsplikt har vært drøftet flere ganger og blitt avvist med hovedbegrunnelsen at et tvungent samvær ikke nødvendigvis vil være til barnets beste. Flertallet av instansene, som har uttalt seg eksplisitt om spørsmålet, støtter utvalget i at dagens rettstilstand bør opprettholdes. Departementet er enig i at det kan være fare for at samvær mellom barnet og en som ikke ønsker samvær kan bli til skade for barnet. De fleste samværsforeldre har imidlertid en velutviklet ansvarsfølelse, et ønske om kontakt med egne barn og følger sannsynligvis lojalt opp de avtaler eller avgjørelser som foreligger. I disse tilfeller vil det ikke være noe problem med en samværsplikt.

Der en foreldre uteblir fra samvær innebærer imidlertid dette en samværsplikt for den barnet bor hos. Bostedsforelderens kan ikke disponere tiden sin fritt, men er tvunget til å ta hånd om barnet. Det kan derfor stilles spørsmål om det er til barnets beste å være sammen med en bostedsforelder som kanskje sårt trenger avlastning, og som muligens hadde andre planer som må skrinlegges som følge av at samværsforelderens ikke følger opp avtalen.

En som ikke gir fra seg barnet til samværsforelderens kan idømmes bot. En kunne derfor argumentere med at også uteblivelse fra samvær skal kunne gi økonomiske konsekvenser. Det ville likestille bostedsforelderens og samværsforelderens samværs sabotering, noe som også er viktig ut fra et kjønns- og likestillingsperspektiv. Siden kvinnen er bostedsforelder og mannen samværsforelder i flertallet av saker, rammes kvinner og menn i dag ulikt. Det stilles krav til mor som bostedsforelder som en far som samværsforelder går fri fra.

Selv om departementet får en del henvendelser fra mødre som opplever at far ikke oppfyller samværsavtalen, til stor skuffelse for barnet og til ulempe for mor, kan manglende oppfølging av samværsavtaler ikke antas å være et stort problem. På denne bakgrunn og med stor vekt på høringsinstansenes synspunkter, finner departementet det derfor verken nødvendig eller hensiktsmessig å foreslå en endring i gjeldende rett.

1.8 Endring i barnelova § 44 Reisekostnader ved samvær

Departementet foreslår endring i barneloven § 44 andre ledd siste punktum slik at også departementets vedtak er tvangsgrunnlag for utlegg.

1.9 Endringer i annet lovverk

1.9.1 Pasientrettighetsloven – foreldrenes samtykke til helsehjelp til barnet

1.9.1.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalget peker på at det er en reell problemstilling at enkelte barn i dag ikke får nødvendig eller hensiktsmessig helsehjelp fordi samtykke fra en av foreldrene mangler. Utvalget foreslår at barnet kan gis helsehjelp dersom helsepersonell mener at det er til barnets beste og én av foreldrene samtykker.

1.9.1.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Som utvalget viser til, og som også påpekes i høringsrunden, er det en reell og ikke helt upraktisk problemstilling at enkelte barn i dag ikke får nødvendig eller hensiktsmessig helsehjelp. Det kan dreie seg om mange og forskjellige situasjoner, som for eksempel behov for utredning ved mistanke om vold og overgrep mot barnet, behov for samtaler med fagpersoner i forbindelse med foreldres samlivsbrudd, eller medisinering hvor det er faglig uenighet om hva som er beste behandlingsmåte. Det kan være både behandling av somatiske sykdommer og psykisk helsehjelp, og det kan være snakk om helsehjelp som er helt ordinær eller som er mer omdiskutert.

Helsehjelp krever samtykke dersom det ikke foreligger et tvangsgrunnlag eller nødrettstilfelle. Det er foreldre som normalt samtykker på vegne av sine barn inntil barnet når helserettslig myndighetsalder ved 16 år, jf. pasientrettighetsloven § 4-4. Barnet selv skal høres, og barnets mening skal tillegges økende vekt ut fra alder og modenhet. Det er ikke meningen å endre på disse utgangspunktene, slik at ansvaret og retten til å ta avgjørelser overføres fra foreldrene til det offentlige. Regelen om at begge foreldre må samtykke til større avgjørelser om barnet, kan imidlertid få alvorlige konsekvenser i forhold til helsehjelp til barnet. Det å la være å gjennomføre en handling kan innebære en like stor og alvorlig avgjørelse som det å gjennomføre en handling. Særlig når det gjelder helsehjelp kan unnløstelse bli langt mer dramatisk enn å gjennomføre en undersøkelse eller behandling. Departementet mener det er viktig og nødvendig å sørge for at barn får tilstrekkelig hjelp i tide, og støtter derfor i hovedsak utvalgets forslag. Departementet foreslår på denne bakgrunn at regelverket endres slik at det i gitte tilfelle skal være tilstrekkelig med den ene forelderens samtykke til helsehjelp.

Departementet har vurdert i hvilket lovverk endringene skal foretas. Pasientrettighetsloven § 4-4 gir hovedreglene om foreldres rett til å samtykke til helsehjelp på vegne av barna sine. De foreslåtte endringene innebærer en presisering av pasientrettighetslo-

ven § 4-4 første ledd. Endringene vil imidlertid også innebære en presisering i forhold til barneloven §§ 37 og 42 andre ledd, og et unntak fra hovedregelen i barneloven § 30 første ledd, og endringen vil således ha relevans til begge regelsettene. Departementet mener imidlertid at endringen er nødvendig i pasientrettighetsloven, på bakgrunn av at man her må kunne forvente å finne en presis regel om samtykke til helsehjelp, og at det vil være mest hensiktsmessig at endringen bare foretas her. Departementets forslag er utarbeidet i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet.

Barneloven og pasientrettighetsloven tolkes slik at den som ikke har omsorgen for barnet, likevel ikke kan motsette seg at det gis helsehjelp som må regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet, for eksempel behandling av øreverk, halsbetennelse, influensa og så videre. Det ligger til den forelder som til enhver tid er sammen med barnet å ta slike avgjørelser om den daglige og ordinære omsorgen for barnet, jf. barneloven §§ 37 og 42 andre ledd. Slik grunnleggende helsehjelp kan besluttes av én av foreldrene uavhengig av om foreldrene bor sammen eller hver for seg, og uavhengig av om de har del i foreldreansvaret eller ikke. Departementet antar at regelverket vil bli lettere tilgjengelig for publikum dersom dette tydeliggjøres i pasientrettighetsloven. Departementet foreslår derfor å lovfeste at det vil være tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp som må regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet.

Departementet foreslår videre at det skal være tilstrekkelig med den ene forelderens samtykke dersom kvalifisert helsepersonell anser helsehjelp som nødvendig for at barnet ikke skal ta skade. Kravet om kvalifisert helsepersonell sikrer at helsepersonellet innehar den nødvendige faglige kompetansen til å uttale seg om barnet vil kunne ta skade av ikke å få behandling og om helsehjelpen er forsvarlig.

Departementet har sett hen til at det i utgangspunktet er foreldrene, og ikke det offentlige som tar avgjørelser i forhold til barnet. Som nevnt vil unnlatelse av handling kunne være vel så inngripende overfor barnet som det å gjennomføre helsehjelpen. Departementet ser det derfor slik at det like gjerne kan være den ene som den andre forelder som har vurdert situasjonen best i forholdet til barnet. Departementet antar imidlertid at konsekvensene av unnlatelse oftere vil kunne være mer alvorlige enn konsekvensene av å gi helsehjelpen, når helsepersonell mener barnet kan ta skade av ikke å få helsehjelpen.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke er en god løsning å flytte samtykkekompetansen fra foreldreansvaret til bostedskompetansen, og viser blant annet til at det kan være situasjoner hvor samværsforelder er alvorlig bekymret for barnet, og at

dette for eksempel kan skyldes forhold i bostedshjemmet.

Utvalgets forslag omfatter formålstjenlig undersøkelse og nødvendig medisinsk behandling. Departementet er enig i synspunktene som har framkommet i høringsrunden om at det er mer hensiktsmessig å benytte ordet helsehjelp, i tråd med begrepsbruken i pasientrettighetsloven. Av definisjonsbestemmelsen i pasientrettighetsloven § 1-3 bokstav c fremgår at «helsehjelp» blant annet vil omfatte handlinger som har som formål å forebygge, diagnostisere eller behandle. Det er imidlertid også et spørsmål om kriterier for hvilken type helsehjelp som omfattes av forslaget. Begrepet «nødvendig helsehjelp» tilsvarer pasientrettighetslovens begrep for hvilke pasienter som får rett til prioritert helsehjelp, og er derfor uheldig å bruke når det vil ha et annet innhold. Departementet foreslår derfor at forutsetningen for at den ene forelder kan samtykke sammen med helsepersonell er at barnet kan ta skade av ikke å få helsehjelpen. Hva som vil kunne være skadelig for barnet vil måtte vurderes konkret og vil bero på et helsefaglig skjønn hos helsepersonellet.

Departementet mener det er viktig at begge foreldre som har del i foreldreansvaret konsulteres før det gis helsehjelp. Det vil sikre den andre forelder anledning til å legge fram sine eventuelle innvendinger, slik at helsepersonellet kan ta disse i betraktning ved sin vurdering. Det antas ikke som hensiktsmessig at begge foreldrene skal høres dersom barnet gis helsehjelp som ledd i den daglige og ordinære omsorgen. Dette dreier seg om et stort antall trivielle eller mindre alvorlige tilstander som behandles rutinemessig.

Utgangspunktet er at den andre forelder skal høres. Det kan likevel være tilfeller hvor helsepersonellet ikke får tak i den andre forelder, eller hvor denne ikke vil uttale seg. Departementet foreslår derfor at det ikke skal være et absolutt krav at den andre forelder får si sin mening, men at vedkommende så vidt mulig skal høres før helsehjelpen gis. Dette kan kun fravikes hvis det er umulig eller urimelig byrdefullt å innhente den andre forelderens synspunkter.

I de tilfellene det vil medføre fare eller på annen måte få alvorlig konsekvenser å skulle varsle den andre forelder, må det kunne legges til grunn at nåværende nødrettsregler eller akutt-tilfellelovgivning vil være tilstrekkelig.

I tråd med utvalgets forslag går departementet inn for en klageadgang. Departementet er imidlertid enig i de innspillene som har kommet i høringsrunden om at klageinstansen bør ha særlig kompetanse på helse spørsmål, og foreslår derfor at Helsetilsynet skal være klageinstans. Departementet foreslår at en forelder som mener barnet trenger helsehjelp men ikke får medhold, skal kunne klage til Helsetilsynet i fylket. Det samme gjelder en forelder som mener at

barnet ikke bør få helsehjelp, men hvor helsehjelpen likevel besluttes gitt. Klageretten bør etter departementets oppfatning ikke gjelde for beslutning om å yte helsehjelp som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet.

1.9.2 Arveloven

1.9.2.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalget foreslår en mindre endring i arveloven § 4, slik at man får like regler om henholdsvis farskap og morskap som grunnlag for slektsarverett. Forslaget innebærer ingen realitetsendring.

1.9.2.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Departementet er enig med utvalget i at den likestilling både mellom mor og far, og mellom barn uavhengig av foreldrenes status som lovendringen tilsikter, må få som konsekvens at arveloven inneholder like regler om henholdsvis farskap og morskap som grunnlag for slektsarverett. Departementet foreslår derfor en endring i arveloven i tråd med utvalgets forslag og med en presisering av begrepsbruken i tråd med høringsuttalelsen fra Justisdepartementet.

1.10 Departementets oppfølging av NOU 2008:9 utover lovforslag

1.10.1 Felles foreldreansvar

1.10.1.1 UTVALGETS FORSLAG

Barnelovutvalget har drøftet om det bør være en generell hovedregel om felles foreldreansvar uavhengig av foreldrenes tilknytning til hverandre på fødselstidspunktet. Utvalgets flertall mener dagens regler bør opprettholdes. Et mindretall mener det bør være felles foreldreansvar uavhengig av om foreldrene har bodd sammen.

1.10.1.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Tanken bak felles foreldreansvar er at begge foreldre skal være likestilt i forhold til barnet og i like stor grad ta del i barnestell og barneoppdragelse. Felles foreldreansvar innebærer at begge foreldre skal være med på å treffe beslutninger og være enige om barnets personlige forhold.

Som det framgår av St.meld. nr. 8 (2008–2009) ønsker ikke regjeringen å innføre en regel om automatisk felles foreldreansvar for de tilfellene der foreldrene ikke bor sammen eller er gift ved barnets fødsel. Dette er i samsvar med utvalgets flertall og flertallet av de høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet. Hovedbegrunnelsen er at fordi denne gruppen er så sammensatt, vil en hovedregel i mange tilfeller ikke være til barnets beste, samt at det vil kunne være en stor belastning for mor. Det er imid-

lertid ikke nok at mor ønsker å ha foreldreansvaret alene dersom far går rettens vei for å få del i foreldreansvaret. Rettspraksis viser at det skal foreligge tungtveiende grunner til at far ikke får del i foreldreansvaret dersom han går til sak.

Departementet mener mange av dem som får barn sammen uten verken å være gift eller samboende, vil kunne ha behov for veiledning og råd om hvordan de kan samarbeide og utøve foreldrerollen på en god måte.

I dag tilbys ikke mekling til foreldre som aldri har bodd sammen, til tross for at disse foreldrene, som nevnt, i like stor grad eller kanskje i større grad har behov for bistand. Departementet ser at det kan være hensiktsmessig å utvide meklingsordningen slik at disse foreldrene gis en rett til mekling. For i størst mulig grad å nå fram til dem som har behov for veiledning og hjelp, bør det pålegges en plikt for det offentlige å innkalle til slik mekling/rådgivning. Å utvide meklingsordningen med ca 5 000 nye tilfeller vil medføre behov for økte ressurser, anslagsvis 15–20 mill. kroner. Departementet vil derfor i forbindelse med den pågående gjennomgangen av familievernnet, og etter evaluering av meklingsordningen, vurdere dette nøye, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med et konkret lovforslag.

1.10.2 Tvangsfullbyrdelse av samvær

1.10.2.1 UTVALGETS FORSLAG

Flertallet i utvalget foreslår at fysisk avhenting av barnet blir et mulig tvangsmiddel ved tvangsfullbyrdelse av samværsavgjørelser etter barneloven § 65 andre ledd. Dette i motsetning til i dag, hvor tvangsbot er eneste virkemiddel.

1.10.2.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG OPPFØLGING

Innledningsvis vil departementet framheve at det er viktig og nødvendig å ha regler som sikrer en effektiv gjennomføring og oppfyllelse av samværsavgjørelser og rettsforlik om samvær.

Slik det går fram av St.meld. nr. 8 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 208 (2008–2009), synes det mest formålstjenlig med utvidet bruk av mekling og helhetlig bistand fra hjelpeapparatet for å bidra til å styrke muligheten for å få gjennomført samværsavgjørelser. Saker der samvær ikke oppfylles som forutsatt kan være av forskjellig karakter, men en fellesnevner vil ofte være fastlåste foreldrekonflikter og barn som lider under dette. Det synes derfor hensiktsmessig at det i større grad enn i dag benyttes virkemidler som kan hjelpe foreldrene til å samarbeide til beste for barnet også på dette stadiet.

Departementet vil igangsette tiltak for å prøve ut mekling og bistand fra hjelpeapparatet på tvangsfullbyrdesstadiet. Departementet antar at et prøvepro-

sjekk knyttet til domstolene kan gjennomføres innenfor gjeldende rett. Departementet vil ta initiativ til at det, i samarbeid med Justisdepartementet og Domstolsadministrasjonen, igangsettes en prøveordning knyttet til en eller flere av de største tingrettene for å prøve ut alternative virkemidler på tvangsfullbyrdesstadiet. Det kan i neste omgang vurderes lovensdringsforslag basert på erfaringene som høstes.

Departementet antar at regelen i barneloven § 43 femte ledd i praksis har preventiv effekt i forhold til unnlatt oppfyllelse av samværsavgjørelser. Det følger av bestemmelsen at dersom den som har foreldreansvaret eller som barnet bor fast hos hindrer at en samværsrett gjennomføres, kan den som har samværsrett kreve ny avgjørelse av omsorgsspørsmålet. Resultatet kan bli at retten finner at hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt tilsier at barnet skal bo fast hos den andre av foreldrene. I rettspraksis synes dette hensynet å bli tillagt stadig større vekt.

For å sikre at relevante regler og den nærmere framgangsmåten under disse er kjent og tilgjengelig for foreldrene det angår, vil departementet sørge for at det iverksettes informasjonstiltak.

1.10.3 Sakskostnader

1.10.3.1 UTVALGETS FORSLAG

Utvalget har foreslått at hovedregelen om sakskostnader i barnefordelingssaker, i motsetning til i dag, bør være delte kostnader.

1.10.3.2 DEPARTEMENTETS VURDERING OG OPPFØLGNING

Gjeldende sakskostnadsregler har en viktig preventiv effekt i forhold til å forhindre ugrunnede og gjentatte søksmål. Dersom dagens hovedregel snus slik at delte kostnader blir utgangspunktet, kan omkostningsrisikoen ved å reise sak oppleves å bli mindre for foreldre med dårlig funderte saker. Dette må antas å gjelde uavhengig av om den innholdsmessige realiteten i endringen ikke er ment å være stor. Videre kan en hovedregel om delt kostnadsansvar innebære en risiko for at en forelder som har gode grunner til å få avgjort saken ved dom lar være å reise sak av økonomiske grunner, eventuelt «presses» til å inngå forlik selv om saken ikke egner seg for det, noe som i ytterste konsekvens kan føre til at hensynet til barnets beste og beskyttelse av barnet ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Det er heller ikke nødvendigvis slik at en regel om delte kostnader som lovens utgangspunkt vil ha en konfliktdependende effekt, slik utvalget synes å mene. For en forelder som hele tiden har hatt en god sak kan en slik regel virke urimelig/urettferdig og dermed medvirke til å øke konfliktnivået mellom foreldrene. Departementet går, etter en helhetsvurdering, ikke inn for å følge opp utvalgets forslag.

Departementet vil imidlertid framheve at det, sett på bakgrunn av barnefordelingssakenes spesielle karakter, er en fordel at gjeldende tvistelov synes godt egnet til å gi det nødvendige spillerom for nyanserte løsninger. Domstolene kan vurdere om lempingsadgangen/unntaksreglene bør benyttes pga. helt spesielle forhold i saken eller hensyn som er spesifikke for en sakstype.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Gunn Olsen, Kåre Simensen og Arild Stokkan-Grande, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Gina Knutson Barstad, fra Senterpartiet, Christina Nilsson Ramsøy, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, viser til at regjeringen i Prop. 14 L (2009–2010) foreslår endringer i barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, bosted og samvær. Komiteen viser videre til at bakgrunnen for forslagene til endringer i barneloven er innstillingen fra Barnelovutvalget, NOU 2008:9 Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær. Komiteen vil understreke at det er et mål at barn, til tross for et samlivsbrudd, kan opprettholde og utvikle god kontakt med begge sine foreldre. Komiteen vil peke på at foreldrenes evne til å samarbeide etter et samlivsbrudd, er av stor betydning for barnets omsorgssituasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er stor avstand mellom NOU 2008:9 og lovforslaget som nå er fremmet av regjeringen. Disse medlemmer viser til at utvalget fikk i oppdrag å se på endringer i barnelovens bestemmelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær, i et perspektiv der begge foreldre ansees å være like viktige for barnet i lys av et likestilt foreldreskap også etter samlivsbrudd. Disse medlemmer kan ikke se at dette fullt ut er utført av regjeringen.

2.1 Barnets beste

Komiteen viser til at hensynet til barnets beste først og fremst skal bidra til at barnets perspektiv legges til grunn. Dette er overordnet hensynet til ønsker fra og rettigheter for hver av foreldrene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at når det gjelder

spørsmål om bosted og samvær, er likestilling mellom foreldrene kun relevant når dette bidrar til å optimalisere barnets beste. Eventuell normdanning og påvirkning gjennom lovgivning på disse feltene må skje i lys av hva som er til beste for barnet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er til barnets beste med god og omfattende kontakt med begge foreldrene. Disse medlemmer er enig med utvalget i at like stor kontakt med begge foreldre ofte vil være til barnets beste.

Disse medlemmer mener også det er viktig å ha fokus på barns rettigheter når en diskuterer barns beste. Alle barn har rett på samvær med sine foreldre, og barnets rettigheter må bli retningsgivende i barne-loven.

2.2 Forbud mot all form for vold mot barn

Komiteen viser til at spørsmålet om å innføre et forbud mot alle former for vold mot barn er tidligere behandlet i Innst. O. nr. 30 (2007–2008).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at lovforslaget i Prop. 14 L (2009–2010) innebærer en presisering i barneloven § 30 av at barnet ikke skal utsettes for noen form for vold, heller ikke for eksempel lette klaps i oppdragsøymed. Lovforslaget presiserer også at skremmende eller plagsom opptreden overfor barn er forbudt. Flertallet mener et forbud mot alle former for vold mot barn kan virke forebyggende. Forebygging av milde krenkelser mot barn er viktig i seg selv, og fordi slike krenkelser kan tenkes å bidra til å legitimere grovere former for vold og overgrep mot barn. Flertallet viser til at den foreslåtte lovendringen tydeliggjør at barns integritet er vernet på minst like god måte som voksnes. Flertallet mener det er viktig å unngå tvil om rettstilstanden på dette området og støtter derfor forslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet tar sterk avstand fra all form for fysisk og psykisk vold mot barn og viser til at ingen skal være i tvil om at fysisk vold mot barn ikke er tillatt i Norge. Disse medlemmer slutter seg til den gode intensjonen som ligger til grunn for forslaget, men vil imidlertid vise til Riksadvokatens høringsuttalelse der en påpeker at en for streng avgrensning av området for det straffbare vil kunne innebære en rent formell kriminalisering av handlinger som neppe er skadelige, og som i praksis aldri vil bli håndhevet. Disse medlemmer mener i likhet med Riksadvokaten at dette i realiteten kan svekke respekten for straff på dette området, til skade for det

viktige arbeidet med å motvirke barnemishandling og annen skadelig vold mot barn, og dette igjen kan ha den motsatte effekt av intensjonen.

Disse medlemmer er ikke enig i at når det oppstår en situasjon, hvor man ved fysisk kontakt i forbindelse med en 3-åring som slår seg vrang i butikken, bør vurdere forholdet under strafferettslig synsvinkel. Det er her åpenbart ikke tale om en handling som det er naturlig å vurdere som voldslovbrudd for deretter å gjøre straffritak eller foreta innskrenkende fortolkning av straffebudet. Et slikt eksempel viser nettopp at en ved fysisk kontakt i forbindelse med barneoppdragelse må foreta en kontekstuell vurdering som kan være forskjellig fra lignende kontakt mellom voksne. Disse medlemmer mener derfor at en må se nærmere på utformingen av dette lovforslaget, slik at det ikke virker mot sin hensikt og vil derfor gå imot den innskjerpselsen i loven som foreslås.

2.3 Flytting med barn innenlands

Komiteen viser til at den av foreldrene som barnet bor fast hos, kan ta avgjørelser som gjelder vesentlige sider av omsorgen for barnet og bestemme hvor barnet skal bo. Komiteen har merket seg at lovforslaget ikke innebærer noen endring i adgangen til å flytte, men at det innføres en varslingsplikt på 6 uker. Varslingsplikten gjelder både bostedsforelderen og samværsforelderen.

Komiteen viser til at det i dag finnes foreldre som flytter uten å varsle den andre forelderen. En avgjørelse om flytting kan få stor betydning når foreldrene bor hver for seg, både for barnet og den andre forelderen. Komiteen støtter forslaget om varslingsplikt, fordi det vil gi foreldre tid og anledning til å vurdere og diskutere hva som vil være den beste omsorgsløsningen for barnet før flyttingen gjennomføres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at flytting er en stor endring i barnets liv, og at det da er viktig at begge foreldrene har myndighet til å vurdere sakens ulike sider og de konsekvenser som flytting kan medføre. Disse medlemmer mener likevel det kan være gode grunner for å flytte, og av og til helt nødvendig.

Disse medlemmer viser til at med en 6 ukers varslingsplikt, kan det forekomme lang ventetid ved mekling som kan overstige disse 6 ukene. Disse medlemmer mener meklingsordningen må styrkes og slike saker må prioriteres både i rettsapparatet og ved meklingskontorene. Disse medlemmer mener også at mekling må foregå på det sted som barnet bor ved varsling.

2.4 Delt bosted

Komiteen viser til at delt fast bosted ikke nødvendigvis innebærer at barnet bor like mye hos hver, men at foreldrene har samme avgjørelsesmyndighet. Komiteen viser videre til at i dag kan foreldre avtale delt bosted, men retten kan ikke idømme det der foreldrene ikke har blitt enige.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at selv om delt bosted kan fungere godt for noen familier, betyr ikke dette at loven bør ha delt bosted som hovedregel.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, mener barneloven ikke bør ha noe utgangspunkt om barnets bosted. Det er viktig at loven ikke legger noen føringer som forhindrer at det i det enkelte tilfelle kan tas hensyn til hva som er det beste for barnet. Dette flertallet støtter derfor presiseringen av loven som sikrer at loven blir helt nøytral og sidestiller fast bosted hos en av foreldrene med delt bosted.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at lovforslaget innebærer at domstolen gis en snever adgang til å idømme delt bosted mot den ene eller begge foreldres vilje.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter regjeringens forslag om å gi domstolene en snever adgang til å kunne idømme delt bosted når det foreligger særlige grunner. Dette flertallet vil vise til at konfliktnivået normalt vil være så høyt mellom foreldrene når de går til rettssak, at delt bosted ikke vil fungere godt for barnet. Forskning viser at delt bosted kan fungere bra under visse forutsetninger; foreldrene må bo i nær geografisk avstand, barnet må kunne opprettholde kontakt med venner og fritidsaktiviteter fra begge hjem, foreldrene må kunne samarbeide godt om barnet og ikke ha et høyt konfliktnivå, og barnet må selv trives med en slik ordning.

Dette flertallet vil understreke at når konflikten mellom foreldrene har kommet så langt som til retten, må konfliktnivået antas å være høyt. Dette flertallet er derfor enig med regjeringens forslag om at det legges opp til en snever unntaksregel, og at det må foreligge særlige grunner for at domstolen skal kunne idømme delt bosted. Dette flertallet er enig i at det ikke kan utelukkes at det kan være tilfeller hvor det er til barnets beste å idømme delt bosted, og derfor er det viktig at domstolens kompetanse ikke avkjæres fra å kunne idømme det som er best for barnet. Dette flertallet vil også

peke på at retten i dag kan treffe avgjørelse om at barnet skal ha fast bosted hos en av foreldrene, men den andre av foreldrene skal ha samvær i opp til 50 prosent av tiden.

Dette flertallet vil understreke at dersom det er tvil om delt bosted vil være til barnets beste, må domstolen idømme fast bosted hos den ene forelderen og samvær for den andre. Dette flertallet er enig i at det som utgangspunkt ikke vil være aktuelt å idømme delt bosted for barn under 7 år. Små barn må antas å være mer sårbare og ha større behov for stabilitet.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser videre til høringsuttalelsene fra Borgarting lagmannsrett og Trondheim tingrett som begge fraråder at domstolene gis adgang til å kunne idømme delt bosted. Trondheim tingrett erfarer at:

«domstolenes manglende adgang til å idømme delt bosted i dag har en positiv effekt på muligheten for å oppnå en minnelig løsning gjennom meklings.»

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet støtter heller ikke forslaget i proposisjonen:

«Å skille ut hvilke foreldre som klart vil evne å etterleve dommen og starte et konstruktivt samarbeid til barnets beste, og hvilke som ikke vil klare det, fremstår for direktoratet som nærmest umulig for domstolene. Det antas at flere barn vil lide og ha det strevsomt i fasen etter en slik dom er avsagt.»

Dette medlem viser videre til rapporten «Delt bosted for barn» fra Institutt for samfunnsforskning, som konkluderer med at delt bosted vil fungere dårlig i de tilfellene der foreldrene har et høyt konfliktnivå, fordi delt bosted krever tett samarbeid. Dette medlem vil understreke at åpenbar fiendtlighet mellom foreldrene er belastende for barn. Dette medlem peker på at i de saker som kommer opp til doms vil konfliktnivået normalt være høyt, og forutsetningene for nødvendig samarbeid til barnets beste vil ikke være til stede. Dette medlem mener at lovens krav om at delt bosted må være basert på en felles beslutning mellom foreldrene, også har en positiv effekt på mulighetene til å oppnå en minnelig løsning gjennom meklings. Dette medlem støtter ikke forslaget om å gi domstolene en snever adgang til å idømme delt bosted.

2.5 Samvær

Komiteen viser til at barneloven § 43 fastsetter at barnet har rett til samvær med begge foreldrene, selv om disse bor hver for seg. Komiteen mener en legaldefinisjon av vanlig samvær har en spesielt viktig funksjon for de foreldrene som har lite kontakt med barna sine, samt at den kan bidra til at konflikter

kan løses utenrettslig. Komiteen vil understreke at selv om foreldrene avtaler vanlig samvær, vil det som regel være behov for å konkretisere samværsordningen ytterligere.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, støtter regjeringens forslag om å utvide samværsdefinisjonen til å gjelde én overnatting i uka ved at ettermiddagssamværet forlenges med overnatting. Utvidelsen vil være i samsvar med de samværsordninger mange familier allerede har i dag og dessuten tilpasset lovverket med den utvikling vi ser i samfunnet, der fedre i stadig større grad ønsker nær kontakt med barna sine.

Flertallet mener det ikke er problematisk å utvide ettermiddagssamværet med overnatting. De som har vanlig samvær har allerede overnatting i helgene. Det er dessuten foreldrene som har ansvar for å komme fram til en avtale som er tilpasset det enkelte barn.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at for de minste barna vil som regel «vanlig samvær» uansett ikke passe.

Dette flertallet vil også peke på at denne utvidelsen av samværsdefinisjonen er i tråd med forslaget til flertallet i barnelovsutvalget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at dersom foreldrene avtaler «vanlig samværsrett», innebærer dette i dag en ettermiddag i uken, annenhver helg, 14 dager i sommerferien og jul eller påske. Lovforslaget innebærer en utvidelse av definisjonen, slik at ettermiddagssamværet forlenges med overnatting, sommerferiesamværet utvides til tre uker, og høst- og vinterferiene skal også deles. Disse medlemmer har merket seg at en samværsavtale som er inngått i tråd med lovforslagets nye definisjon av vanlig samvær, vil gi den bidragspliktige fradrag for samvær etter samværsklasse 3 istedenfor samværsklasse 2. Dette vil redusere bidragets størrelse fordi barnets andel av samværsforeldrens boutgifter er regnet inn i samværsfradraget for samværsklasse 3, men ikke for samværsklasse 2.

Disse medlemmer mener barn skal ha best mulig kontakt med begge foreldrene selv om de ikke bor sammen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at samtidig er det viktig at barna sikres stabilitet i hverdagen. Dette medlem mener en overnatting midt i uka med barnehage/skole og fritidsaktiviteter kan være et uromoment og et brudd med daglige rutiner i hverdagen. Det kan være krevende for noen barn. Når normen for vanlig sam-

vær utvides, så vil denne normen også kunne bli brukt der det er høyt konfliktnivå. Dette medlem støtter på denne bakgrunn utvidelsen av definisjonen av vanlig samvær, med unntak av at ettermiddagssamværet forlenges med overnatting.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«I barnelova skal § 43 andre ledd fjerde punktum lyde:

Vert det avtala eller fastsett «vanleg samværsrett», gjev det rett til å vere saman med barnet ein ettermiddag i veka, annakvar helg, til saman tre veker i sommarferien, og annankvar haust-, jule-, vinter- og påskeferie.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at delt bosted bør være lovens utgangspunkt, og at dette bør være bostedsløsningen etter et samlivsbrudd med mindre noe annet er avtalt. Disse medlemmer er subsidiært enig med forslaget om en utvidelse av samvær og tror en utvidelse av «vanlig samvær» kan være med på å fjerne en del samværsaker fra retten.

Disse medlemmer vil påpeke at selv om en foretar en utvidelse av samvær, så er det viktig å påpeke at det er fullt mulig å avtale 50 prosent samvær. Disse medlemmer mener det er viktig med en presisering i loven slik at foreldre blir klar over at en kan avtale at barnet bor halve tiden hos hver av dem, selv om de ikke avtaler delt bosted.

Disse medlemmer viser til at i enkelte saker når far/mor er dømt for overgrep mot sine egne barn så beholdes samværsretten og foreldreansvaret. Disse medlemmer mener en her må endre loven slik at far/mor blir fratatt samværsretten, foreldreansvaret og bostedsretten etter nøye vurdering, når en blir dømt for overgrep mot sine egne barn. Disse medlemmer viser også til svarbrev fra statsråd Audun Lysbakken datert 16. februar 2010.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til nødvendig lovendring som gir bedre beskyttelse for barn som blir utsatt for overgrep av sine foreldre.»

Sanksjoner ved samværs sabotasje

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at mange foreldre og barn opplever en opprivende hverdag når det forekommer sabotasje av samvær fra den ene parten. Disse medlemmer viser til at etter gjeldende rett kan den som unndrar en umyndig fra omsorgen til den barnet bor fast med, straffes. Straffebudet verner ikke foreldre med delt omsorg (der foreldrene bytter på å ha barnet boende fast hos seg), og beskytter heller ikke

den som har samværsrett. Disse medlemmer mener man bør kriminalisere også det å unndra barn fra samvær, hvis ikke blir det en urimelig forskjellsbehandling av den samværsberettigede forelder sammenliknet med den barnet bor fast hos. Disse medlemmer ser at det kan være konfliktskapende med en straffetrussel for unndragelse fra omsorg, men etter disse medlemmers oppfatning kan imidlertid straff like ofte virke konfliktdempende, da det gir partnere større motivasjon til å bli enige og holde seg til fastsatte ordninger. Disse medlemmer viser til forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmet under behandling av straffeloven, se Innst. O. nr. 73 (2008–2009):

«§ 261 første ledd skal lyde:

Den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en umyndig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den umyndige boende hos seg hele eller deler av tiden, eller har samværsrett, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. På samme måte straffes den som urettmessig unndrar den umyndige fra noen som har fått omsorgen for vedkommende etter vedtak om omsorgsovertakelse.»

Disse medlemmer mener forslaget mangler løsninger på et av de største problemene i dagens familiepolitikk: hvordan samværssabotasje skal håndteres.

Disse medlemmer foreslår derfor:

«Stortinget ber regjeringen legge frem konkrete tiltak mot samværssabotasje.»

2.6 Foreldrenes samtykke til helsehjelp til barn

Komiteen viser til at foreldreansvaret innebærer rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet. Større avgjørelser som helsehjelp og valg av skole skal tas i fellesskap hvis foreldrene har felles foreldreansvar. Komiteen har merket seg at lovforslaget innebærer at det vil være tilstrekkelig med den ene foreldrens samtykke til helsehjelp dersom helsepersonell mener barnet vil ta skade av ikke å få helsehjelpen.

Komiteen støtter Regjeringens forslag. For å unngå at den ene av foreldrene hindrer barnet i å få den helsehjelp det har behov for, mener komiteen at det må være tilstrekkelig at én av foreldrene samtykker til helsehjelp når helsepersonell mener at barnet kan ta skade av ikke å få helsehjelpen. I tilfeller der en forelder har begått overgrep mot barnet, vil komiteen understreke betydningen av at denne forelderen ikke skal kunne hindre at barnet undersøkes eller gis psykologhjelp.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til nødvendig lovendring som gir bedre beskyttelse for barn som blir utsatt for overgrep av sine foreldre.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge frem konkrete tiltak mot samværssabotasje.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

I barnelova skal § 43 andre ledd fjerde punktum lyde:

Vert det avtala eller fastsett «vanleg samværsrett», gjev det rett til å vere saman med barnet ein ettermiddag i veka, annakvar helg, til saman tre veker i sommarferien, og annankvar haust-, jule-, vinter- og påskeferie.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til sine merknader og til proposisjonene og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i barnelova mv.

I

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd skal lyde:

Som far til barnet *skal reknast* den mannen som mora er gift med ved fødselen.

§ 3 tredje ledd skal lyde:

Var ektefellene ved fødselen separerte ved løyve eller dom, gjeld ikkje første og andre *stykke*.

§ 30 tredje ledd skal lyde:

Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. *Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.*

§ 36 skal lyde:

§ 36 *Kvar barnet skal bu fast*

Foreldra kan gjere avtale om at barnet skal bu fast hos anten ein av dei eller begge.

Er foreldra usamde, må retten avgjere at barnet skal bu fast hos ein av dei. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan retten likevel avgjere at barnet skal bu fast hos begge.

§ 42 første ledd skal lyde:

Barnet har rett til samvær med begge foreldra, jamvel om dei lever kvar for seg. Foreldra har gjensidig ansvar for at samværsretten vert oppfylt. Dersom ein av foreldra vil flytte, og det er avtale eller avgjerd om samvær, skal den som vil flytte, varsle den andre seinast seks veker før flyttinga.

§ 43 andre ledd fjerde punktum skal lyde:

Vert det avtala eller fastsett «vanleg samværsrett», gjev det rett til å vere saman med barnet ein ettermiddag i veka med overnatting, annakvar helg, til saman tre veker i sommarferien, og annankvar haust-, jule-, vinter- og påskeferie.

§ 44 andre ledd skal lyde:

Dersom særlege grunnar gjer det rimeleg, kan retten fastsetje ei anna fordeling av reisekostnadene. Er foreldra samde om det, kan sak om reisekostnadene i staden gå til fylkesmannen. Har barnet fylt 15 år, kan sak om reisekostnader gå til fylkesmannen jamvel om berre ein av foreldra ber om det. Reglane i § 64 gjeld tilsvarande. Fylkesmannen eller departementet sitt vedtak er tvangsgrunnlag for utlegg.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 18. februar 2010

Gunn Karin Gjøl

leder

Øyvind Håbrekke

ordfører

II

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter gjerres følgende endringer:

§ 4-4 andre ledd skal lyde:

Det er tilstrekkelig at én av foreldrene eller andre med foreldreansvaret samtykker til helsehjelp som

- a) *regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet, jf. barnelova §§ 37 og 42 andre ledd, eller*
- b) *kvalifisert helsepersonell mener er nødvendig for at barnet ikke skal ta skade.*

Før helsehjelp som nevnt i bokstav b gis skal begge foreldrene eller andre med foreldreansvaret, så langt råd er, få si sin mening. Beslutning om helsehjelp som nevnt i bokstav b kan påklages til Helsetilsynet i fylket etter kapittel 7. Helsetilsynet i fylket kan vedta at helsehjelpen skal avsluttes inntil det er fattet vedtak på grunnlag av klage fra den andre forelderen eller andre med foreldreansvaret.

Før helsehjelp som nevnt i bokstav b gis skal begge foreldrene eller andre med foreldreansvaret, så langt råd er, få si sin mening. Beslutning om helsehjelp som nevnt i bokstav b kan påklages til Helsetilsynet i fylket etter kapittel 7. Helsetilsynet i fylket kan vedta at helsehjelpen skal avsluttes inntil det er fattet vedtak på grunnlag av klage fra den andre forelderen eller andre med foreldreansvaret.

§ 4-4 andre og tredje ledd blir tredje og fjerde ledd.

III

I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv skal § 4 første ledd lyde:

Arverett etter kapitlet her gjeld berre morskap eller farskap som følgjer av reglane i barnelova.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Vedlegg

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 16. februar 2010

Prop. 14 L (2009-2010) om endringer i barneloven - Foreldreansvar, bosted og samvær - anmodning om lovteknisk bistand

Jeg viser til brev av 5. februar 2010 fra Familie- og kulturkomiteen. I brevet ber komiteen om lovteknisk bistand for endring av barneloven slik at far/mor automatisk blir fratatt samværsrett, når far/mor blir dømt for overgrep mot sine egne barn.

Innledningsvis vil jeg presisere at jeg er svært opptatt av at hensynet til barnet blir godt nok ivaretatt i de familiekonfliktene hvor det foregår vold og overgrep, eller hvor det er mistanke om det. Det er visse grunnprinsipper som må sikres i disse sakene: Foreldres rett til samvær skal ikke gå på bekostning av barnets beste. Barn skal ikke tvinges til samvær de er redd for. Alle som har befatning med saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær må ha tilstrekkelig kunnskap om skadevirkninger for barn ved å være utsatt for vold. Jeg synes derfor det er positivt at komiteen ønsker å sikre at barn som har vært utsatt for overgrep, ikke skal måtte ha samvær hvor barnets psykisk eller fysisk helse utsettes for fare. For å sikre at et slikt arbeid som her ønskes svarer på utfordringene på en god måte, mener jeg en del spørsmål bør utredes nærmere. Dette vil jeg utdype nedenfor.

Nærmere om komiteens forslag

Jeg forstår komiteen slik at de ønsker en regel som tydeliggjør at samvær ikke skal finne sted der vedkommende er dømt for overgrep mot egne barn. Dette skal skje automatisk og uten tidsbegrensning.

Etter min vurdering er det en del problemstillinger som må vurderes ved en slik automatisk regel. Det bør utredes nærmere hvilke typer overgrep som

skal omfattes av komiteens lovforslag. Det må vises til konkrete bestemmelser i straffeloven. Dette må skje i samarbeid med Justisdepartementet som har ansvaret for straffeloven.

Avgrensning i tid sett opp mot type overgrep bør også utredes nærmere, samt barnets rett til å bli hørt. Det kan også være uheldig kun å regulere forholdet om samværsretten og ikke tilsvarende om foreldreansvar og bosted.

Jeg ser at det kan være behov for å ta klart stilling også til samværsspørsmålet i saker om overgrep etter straffeloven. En mulighet er å lovfeste at spørsmålet om tap av samværsrett avgjøres i forbindelse med straffesak der vedkommende dømmes for overgrep mot egne barn. Det blir da opp til den domfelte overgriper å reise evt. ny sak om samvær på et senere tidspunkt. Dette mener jeg imidlertid bør utredes nærmere, og i samarbeid med Justisdepartementet som har ansvaret for straffeloven.

Etter min vurdering er det viktig med en grundig utredning av en regel som automatisk medfører tap av samværsrett. Spørsmål om det bare skal gjelde samvær og ikke barnets bosted, skal det være tidsbegrensning, hvilke straffebud som skal omfattes, skal det være rom for endringssak, skal det ikke være rom for skjønnsutøvelse om barnets beste, hva med høring av barn, forhold til internasjonale forpliktelser osv. taler for en utredning og en alminnelig lovprosess med høring med mer.

Jeg er enig med komiteen i at det kan være viktig å endre loven slik at det gir bedre beskyttelse for barna. Jeg vil derfor sette i verk en utredning med sikte på å utarbeide forslag til nødvendig lovendring og evt et høringsnotat om saken.

